

בטוח יש טלי אחרת

טלי כהן שבתאי: תשע שנים ממך, ספרי 'עתון 77'
2018, 108 עמ'

ערעור על מבנים ומערכות מגדריות, טקסטואליות, אסתטיות והותיות קיימות ומובנות איננו חידוש מרעיש בנוף הספרותי בן זמננו, וכך גם לא ביתר תחומי האמנות, הפילוסופיה והתרבות. ברם, דומה כי בספרה השלישי של טלי כהן שבתאי, תשע שנים ממך, הערעור על הסטרוקטורות הקיימות, לפעמים גם במחיר התאמתן והכפפתן לאופיה הייחודי, כמו שבוע בסגנון כתיבתה והוא חלק משמעותי מזהותה הפואטית. ברבים משירי הספר החדש, כהן שבתאי מפרקת, ספק במזיד ספק שלא במתכוון, זהויות, רעיונות, מחשבות ומבנים טקסטואליים,

ומרכיבה אותם מחדש במהלך כמעט חתרני, אקסטרווגנטי ולעיתים אף פרובוקטיבי ודה-קונסטרוקטיביסטי, בהתאם לרצונותיה ולתפיסתה את הקיום ואת מעמדה ומקומה בו. בשיר 'גוף/אורגזמה' (עמ' 17) המשוררת מעידה על עצמה בפני הקוראים כמי שהמבנה הקיים שלה (פיזי ונפשי) אינו קשיח ואינו מחייב אותה, וממילא הוא שונה מכפי שנתפס על ידי אחרים: "הם יסלחו לי/ אני בנויה ממשנה/ המבנה הזה אינו קשיח...נבנית במבנה שלא/ (י/ראה איש". בשיר 'אבא-בעל 2014' (עמ' 25) גיבורת השיר חושפת את שדיה בפני דמות שהיא אולי בעלה, אולי אביה, ואולי שתי האפשרויות יחדיו או כל אפשרות אחרת

שמתמעת מהשיר; שגם מבחינת מבנהו וצורתו הוא מעורער ומפורק לחצאי מילים, אותיות בודדות, רווחים, סימני פיסוק והברות, לכאורה נטולי היגיון צורני או תחבירי: "הרבה עצב/ מ/ תחת/ לשדיים ש/ את/ מראה ל.... ישנה ילדה קטנה/ ויש ילדה של אב/ איזו אישה מביניהן/ את רוצה, ל/ היות". ביטוי מובהק יותר ליחסה החתרני למבנים נמצא בשיר 'מבנה טמפלרי ושרותיו' ובו מתייחסת המשוררת למבנה, שכל הנראה גם מייצג באופן סימבולי דמות של גבר, כאל מבנה מיותר שכל גדולו ונחיצותו נובעים מחולשתה: "כשאת מרגישה טוב יותר/ אינך נזקקת להם - רמת היעילות שלהם/ פוחתת ועמה גם האגו (שלהם)" (עמ' 65).

ההעצמה הנשית והפרסונלית שעולה מהשיר, איננה מבטאת רק רעיון חתרני-פמיניסטי, אלא גם רעיונות חתרניים נוספים בהקשרים חברתיים, פסיכולוגיים, פואטיים וצורניים. נדמה כי חשוב לכהן שבתאי לערער על אובייקטים או תופעות שמוצגים בשיריה, לא רק בהתייחס לאספקט אחד, אלא בהתייחס לכמה רבדים ומערכות שבהם הללו נוצרים או מתפקדים, כמבקשת לשנותם, להמירם, ולעיתים פשוט לבזו להם ולבטלם. בפתח השיר 'פסיכולוגיה חיובית' (עמ' 64) המשוררת מצטטת את ההגדרות להכרת תודה וחסד לפי

הפסיכולוגיה החיובית, וחותמת בדעתה על תחום דעת זה: "נכשלת במקצוע הזה והודיתי/ שלא עשני ממילות/ סרק/ ומ/ עוד תוכחה שהתפוצצה".

רבים משירי הספר משקפים נקודת מבט - מורבידית, דקדנטית ואובדנית - כאשר לקיום האנושי. בחירת גיבורי השירים, בדומה לבחירתה של דוברת השיר, היא בפרישה מהחיים "אני בודקת את האפשרות/ למות ביום גימ'ל" (עמ' 10). ההתאבדות לדידה היא מפלט "לאלה שלא עמדו בקצב החיים" ובהקשר זה אף חשוב לה להדגיש: "בכל ארבעים שניות מת אדם בעולם/ מפאת התאבדות" (עמ' 12), כמבקשת לתרץ את ההתאבדות הבאה ובה בעת להתריע מפניה. אף על פי שהמוות לתפיסתה "מושיט ידו לכולם" (עמ' 14), היא מחפשת סיבה לחיות. בשיר 'לא פעם' (עמ' 24) היא אף מבקשת לנסות ולחיות מחדש את חייה באופן מוצלח יותר מאלה הנוכחיים: "לו יכולתי לחיות/ פעם נוספת את החיים/ שלי/ אני מבטיחה! לא הייתי/ אחת/ שקמלה בתפקיד חייה/ לא/ הפעם".

אי השלמת המשוררת עם הקיום הנוכחי והחיפוש אחר קיום אלטרנטיבי, באים לידי ביטוי גם באי השלמתה עם זהותה ובכמיהתה לזהות אחרת, שאולי קיימת בה אך טרם התממשה: "בטוח יש טלי אחרת/ אחרת טלי/ שאני לא מכירה/ ולא ראייתה בפן שידוע לי/ או בפן מנוכר" (עמ' 28). אפשר שאותה טלי מוכרת, זו שפוגשים בה ברחוב, דומה לצחוק מהשיר 'תשע שנים ממך' (עמ' 99), שאיננו אלא הפרשה כוזבת שמקורה ככאב שביקש להתמודד עם עצמו. כך או אחרת, נראה כי המשוררת מרכיבה ומפרקת את זהותה לעתים תכופות. פעמים היא לובשת דמות של אישה עצמאית: "אני מבקשת להיות/ אישה/ בלי משככי/ כאב/ בפנים/ בלי יישור קווים/

בצדודית" (עמ' 51); ופעמים דמות של אישה יצרית שאינה חוששת לבטא את מיניותה, להציע ברבים את גופה ולהחציץ את איברי המין הנשיים, בשמם המלא, במלוא אונם, גאונם ותפקודם הסקסואלי: "הצעתי עצמי לתיירים מ/ כף הערווה עד לפתחו של הנרתיק/ ביניהם - נקודה של/ מג'ד בצנחנים/ מה שהיה אי פעם 'קרום הכתולין'..." (עמ' 58); בשירים אחרים נשיותה מתעצמת עד כדי איום של ממש על הגברים הסוככים אותה "אני לא מחפשת/ גברים משוררים בחברתי/ כל/ און הגברא שלהם/ מסתכם/ בפין של דיו/ באמת, זהו עסק של נשים" (עמ' 97).

אולם דומה כי מעל הפרובוקציות המיניות, ההעצמה הנשית והדחף לסרס את הגבר ולבקר את החלוקה המגדרית ואת המסגרת הפטריארכלית, מרחפת, ואפשר שגם מרכיבה עצמה מחדש ומתפרקת, דמות שברירית שפותרת את פחדיה מאינטימיות באורגזמות: "את זה הפכתי לשיטה/ קושי באינטימיות/ נפרם בעת אורגזמה..." (עמ' 61); שמודעת לשבריריותו של גוף האדם; שחרדה ללכה ומלבה: "מפחדת מהלב שלי/ מפחדת על הלב שלי" (עמ' 13); שכואבת וזועקת כאבם של חתול שמת, חייל שנפל ושל עיר אהובה-דחוייה, שבה משתקפת דמותה - העיר ירושלים.

בשיר 'ירושלים' (עמ' 82), שיש לקוראו במקביל או בסמוך להתבוננות בתמונתה ה'צבעונית' של המשוררת על כריכת הספר, מוצגת העיר על מכלול פגמיה וחסרונותיה כאישה סקסית: "ירושלים מתיישבת מולי בזו העת/ כבקעה מהשיר 'תותים' של וולך/ בחיטוב/ רגל על רגל בנות צורה ברורה/ של עיצוב". ירושלים מוצגת כבעלת שיער שחור, גבות עבותות, שיניים עקומות, קמוטה סביב לעיניה וסובלת מקטרקט. המשוררת מלטפת ומחבקת את פגמי העיר, גאה בהם במין גאווה שנהירה רק לה. שפשרה מתבהר רק בסוף השיר שבו היא מצהירה כי היא עצמה ירושלים: "ונזכרתי: שאמרת לי 'כשאני אומר בחוץ לארץ/ אני בא מירושלים - זה נשמע מטאפיזי/ רציתי מאוד להיות/ קוסמופוליטי כמוך'/ עניתי לך/ היאך ידידי? אני באה מירושלים/ אני ירושלים".

